

**ЎЗБЕКИСТОН ВА ЧЕТ ЭЛДАГИ МОЛИЯВИЙН
ҲИСОБОТЛАРНИНГ ТАҚДИМ ЭТИШ ТАЖРИБАЛАРИ**

Қуллиева Юлдуз

Илмий раҳбар: Обидов Раҳмонали

Республикамиз иқтисодиёти жаҳон иқтисодиётининг ажралмас бир бўғини сифатида ривожланиши миллий бухгалтерия ҳисобини ҳам халқаро бухгалтерияга гормонизациясини талаб этмоқда. Бу борада энг муҳим жиҳат албатта бухгалтерия ҳисобининг ахборот тўплаш мақсадининг амалий ифодаси бўлган молиявий ҳисоботларни халқаро стандартларга мослаштириш ҳисобланади. Молиявий ҳисоботларни тайёрлаш ва тақдим этишдаги фарқли жиҳатларни барча мамалакатлар бухгалтерия ҳисобида кузатиш мумкин. Бироқ, иқтисодий қамровнин кенгайиши, ташқи бозорларга чиқиш, халқаро савдони йўлга қўйиш, жаҳон фонд бозорида иштирок этиш ва бошқа жиҳатлар молиявий ҳисоботларни ҳам барча учун бир хил шаклда ва мазмунда тайёрлашни ҳамда тақдим этишни талаб этади. Ўзбекистон Республикасида олиб борилаётган иқтисодий ислохотларда бизнес ва тадбиркорлик субъектларининг ўзаро манфаатли, фойдали ахборотлар маконини шакллантиришга ва уларни барча учун мақбуллаштиришнинг ягона тизими бўлган бухгалтерия ҳисобини халқаро стандартлар асосида тайёрлаш ва тақдим этишга муҳим аҳамият қаратилмоқда. Шу мақсадда Ўзбекистон Республикасида ҳисоб тизимини бухгалтерия ҳисоби, молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларига трансформация қилиш, аудитнинг халқаро стандартларини амалда қўллаш, миллий ҳисоблар тизими, халқаро нормаларга амал этиш юзасидан муҳим чора-тадбирлар режаси тузиб чиқилмоқда ва босқичма – босқич муҳим кадамлар қўйилмоқда.

Жумладан, бугунги кунда молиявий ҳисоботларни халқаро стандартлар асосида тузилиши талаб қилинадиган корхона ва ташкилотлар сони 1000 дан ортиқни (акциядорлик жамиятлари, холдинг ва компаниялар) ташкил этган ҳолда, яқин муддатда уларнинг сони янада ортиши (дунё фонд бозорига чиқиш, активлар, тушумлар хажми, ишловчилар сони) баробарида, шунингдек ички қизиқишлар ва зарурият туфайли прогноз қилинмоқда.

Молиявий ҳисобот ва уларни тузиш ва тақдим этишнинг амалдаги тартибларида ахборот фойдаланувчиларнинг кенг таркиби келтирилади (ҳақиқий ва бўлғуси инвесторлар, кредиторлар, маҳсулот етказиб берувчилар, харидорлар, ходимлар, шунингдек ҳукумат муассасалари, вазирликлар, идоралар, жамоатчилик ва бошқалар).

Молиявий ҳисоботлар аввало, мулк ва капитал эгалари, инвесторлар, кредиторлар, менежерлар, ахборот фойдаланувчиларнинг кенг доираси учун тузилиши, шу билан биргаликда, корxonанинг репутациясини реклама қилиш мақсадида тайёрланиши лозим. Афсуски, бу борада маҳаллий корхоналар томонидан тузиладиган молиявий ҳисобот шакллари ва уларнинг мазмуни бўйича қатор муаммолар кузатилмоқда.

Халқаро амалиётда, молиявий ҳисоботлар “Бизнес журнали” сифатида чоп этилиши ва ундаги маълумотлар бизнес мулоқотнинг муҳим бир шартига айланганлигини эътироф этиш зарур.

Молиявий ҳисоботлар рангли безаклар, диаграммалар, расмлар орқали, аналитик жадваллар билан нашр қилиниши, жалб қилувчи манбалар доимо манбанинг биринчи қаторига қўйилиши, ахборот берувчи манбалар нашр охирида чоп этилиши бизнес журналларни ҳақиқий бизнес ойнасига айлантирган. Шу мақсадда, биз томондан тавсия этилаётган таклифга асосан барча хўжалик юритувчи субъектларнинг, айниқса халқаро стандартлар асосида тузиладиган молиявий ҳисоботларни қуйидаги бўлимлар орқали нашр қилиш тартибини жорий этиш лозим деб ўйлаймиз (1-жадвалга

қаранг). 1- жадвал . Молиявий ҳисоботларнинг “Бизнес журналі”ни нашр этиш бўлими. Муҳим фактлар Ҳақиқий ва бўлғуси инвесторларга Тарихий манбалар Жорий ва истиқболдаги кўрсаткичлар

Аудит хулосаси

Эришилган Инвесторларни Корхонанинг Жорий ва ўтган Молиявий ҳолатнинг натижалар, қизиқтирадиган 10, 15, 20 даврлар бўйича ҳаққоний ақс Муҳим муҳим йиллик молиявий этирилганлиги, иқтисодий ва манбалар, маълумотлар ҳисобот амалга оширилган молиявий Бошқарув базаси шакллари хўжалик ва кўрсаткичлар самарадорли (молиявий молиявийгини ҳисоботлар-операцияларнинг характерловчининг муҳим амалдаги нормаларга кўрсаткичлар кўрсаткич-мос келишилари)

Молиявий ҳисоботларни таркиби ва улар бўйича ягона бир хилликка келинган бўлишига қарамасдан мамлакатлар ўртасида уларнинг фарқли жиҳатларини ҳам кузатиш мумкин. Молиявий ҳисоботларнинг фарқли жиҳатлари бухгалтерия ҳисобининг муҳим принципларидан келиб чиқади.

Молиявий ҳисоботларни тайёрлаш ва тақдим этишнинг ҳалқаро амалиётида қуйидаги ҳисобот шакллари тузилиши белгиланган (2-жадвалга қаранг).

2- жадвал. Молиявий ҳисобот шакллари ва уларнинг таркиби.

Бухгалтерия баланси(Молиявий ҳолат тўғрисидаги) Молиявий натижалар тўғрисидаги ҳисобот (Фойда ва зарарлар тўғрисидаги) Пул оқими тўғрисидаги ҳисобот (Пул маблағлари ҳаракати тўғрисидаги)

Хусусий капитал тўғрисидаги ҳисобот (Хусусий капитал ўзгариши тўғрисидаги) Активлар, капитал ва мажбуриятлар ҳақидаги, молиявий ҳолат тўғрисидаги маълумотларни Фойда ва зарарлар (операцион, инвестицион, молиявий фаолият) тўғрисидаги маълумотларни

Миллий ва халқаро валюта маблағлари ҳаракати тўғрисидаги

ҳисобот маблағлари Ўз маблағлари ва уларнинг таркибий тузилиши ва акс эттириши акс эттириши ҳаракати тўғрисидаги маълумотларни акс эттириши ҳақидаги маълумотни акс эттириши

Хулоса қилиб айтганда глобаллашув, ташқи бозорларга чиқиш, халқаро савдо ва тижоратни йўлга қўйиш, жаҳон фонд бозорида иштирок этишда молиявий ҳисоботларни ҳам барча учун бир хил шаклда ва мазмунда чоп этиш зарур деб ҳисоблаймиз.

Ҳозирги кунда бухгалтерия ҳисоби, аудит соҳаси бўйича малакали кадрлар тайёрлашда тўлиқ халқаро тажриба атрофлича ўзлаштирилмоқда.

Фойдаланилган адабиётлар.

1. Ўзбекистон Республикасининг “Бухгалтерия ҳисоби тўғрисида”ги қонуни(янги таҳрири). 2016 йил 13 апрель. №404.
2. Ўзбекистон Республикаси Бухгалтерия ҳисоби миллий стандартлари. Тўплам. – Тошкент, “NORMA”, 2018й.
3. А.А.Каримов, А.К.Ибрагимов, Н.К.Ризаев, Н.М.Имамова. Халқаро молиявий ҳисобот стандартлари. Дарслик.Т.: ”МОЛИЯ”, 2021й. 310-б.
4. Ташназаров С.Н. Молиявий бухгалтерия ҳисоби ва ҳисоботи: халқаро ва миллий жиҳатлари. Монография. – Т.: “Иқтисод-Молия”, 2009 й.168-б.